

Yuste

Guadalupe-i kirándulásunk után épp csak megpihentünk egy napra Navalnoral de la Matában, s már neki is vágunk a híres yustei kolostornak.

Csakúgy, mint a guadalupe-i, ez is a Szent Jeromos-rendiek tulajdonában állott, és azt hiszem, nem kell az olvasót különösebben emlékeztetnem arra, mi teszi híressé ezt a kolostort, ahová a Német-Római Császárságban I., Spanyolországban pedig V. Károly névvel illetett hatalmas császár elvonult, hogy bevégezze földi pályafutását. Vajon miért itt, a Gredos-hegység nyúlványainak ebben az isten háta mögötti hajlatában temetkezett el a Katolikus Királyok unokája, a nagy Habsburg, a világ egykoron legjelentősebb uralkodója? Miért éppen ebben a zöld és magányos hegykanyarulatban akart meghalni?

Navalnoral de la Matától nyugatra a Carpetanos-hegység óriási, komor tömbje látszik, s mögötte a Gredos láncainak szinte mindig hófödte ormai. Ahányszor csak Extremadurán keresztül Salamancából Madridba mentem, a hosszú vonatút alatt szemem mindig ennek a rideg és lenyűgöző masszívumnak látványában fűrösztöttem. Lábánál, egészen a vele párhuzamosan futó Tiétar folyóig, terül el a Vera de Plasencia, ami épp olyan szép, mint amilyen elhagyott, s ami néhány nappal ezelőtt baszk szülőföldem táját juttatta eszembe.

A Vera egyik falvában, Cuacosban, a 14. században élt egy hitbuzgó lérfi, bizonyos Sancho Martín, aki 1402-ben földet adományozott néhány Plasenciából érkező remetének, így indítva útjára a yustei kolostor történetét. A kolostor sohasem volt nagyon gazdag, a szintén Jeromos-rendbeliek által igazgatott guadalupeinek nyomába sem ért.

Lóháton indultunk el Navalmorálból, majd csónakon átkeltünk a mocsárlázat gőzölgő Tiétaron. A folyót elhagyva a Vera vigasztalan, szuhasos-hangás kaptatóján haladtunk felfelé, s közben magunk mögött hagyunk egy szorost, ahol a hegy vizei zúdultak alá.

A hegylánc lábát elérve a növényzet megnő, s a fák árnyékukkal ajándékozzák meg az utazót. A Vera gazdag gyümölcsfákban, egészen Madridig bőségesen terem a cseresznye. A fő termény, mindazonáltal, a paprika. Szörnyű növény: sokan az ő számlájára írják a Jarandillában bekövetkező vetélések egyre növekvő számát.

Cuacosba érve hátrahagytuk lovainkat, és gyalog mentünk tovább az emelkedőn Yuste irányába azoknak a természetes türelmetlenségével telve, akik a Történelem valamely megszentelt helye felé igyekeznek: oda, ahol egy olyan férfiú töltötte utolsó éveit, és hunyta le örökre szemét, kinek nevétől és hatalmától visszhangzott egykor Európa.

Hogy mennyi maradt meg a kolostorból, egészen addig nem lehet felmérni, míg az ember be nem teszi lábát kapuján. A látvány elsőre bizonyos értelemben, kiábrándító; igaz, később a családás egyre kisebb lesz.

Mint azt már mondtam, a kolostor, ahol V. Károly meghalt, sohasem lehetett nagyon gazdag; de ma üresen, rozzantan és szegényen, igazán nyomorúságos látványt nyújt. És még nyomorúságosabbat nyújthatott, amikor ide látogatott Castelar még azelőtt, hogy a ma is itt élő ferencesek kezébe került volna.

A templom tágas, de a végletekig egyszerű és nagyon szegényes. Túl sok figyelmet nem érdemlő kórusülései a környék falvaiba kerültek, javarészt Cuacosba. A retabulum, nekünk úgy mondták, Castajedában van. Az oltárdíszek, a könyvek, minden szétszóródott.

A bejáratnál mutatnak nekünk egy diófát, azt beszélnek róla, hogy még a császár ültette. S mindazon dolgokból, miket ránk hagyott, ez az egyik legmaradandóbb.

Mily melankolikus az udvar mára teljesen romos galériája! A meztelen köveket átjárja a nap melege; a kiégett, gyomos fűben mindenfelé kváderkövek hevernek, mik egykor a Jeromos-rendiek álmát és elmélkedéseit vigyázták; csonka oszlopok árnya vetül a hegy zöldjére, s az ég kékjére; és az ember, kifordítva a klasszikus szentenciát arra gondol, hogy még a romok is meghalnak egyszer, *etiam ruinae peribunt*.

A templom mellett áll az V. Károlyról elnevezett palota, tágas erkélytornya egy lombos völgyecskére kínál kilátást. Távolabb, a hosszúkás dombok között széles, napsütötte síkság látszik, s a messzeségben távoli hegyek kék kontúrjai sejlenek. Az erkélyről nézve minden, mi a hegy magányának hasadékán túl elibénk tárul, jól behatárolt világnak, kalandokkal teli vidéknek tűnik. Arra gondoltam, hogy midőn őszi alkonyokon a császár tekintetét e végtelen tájékba süllyesztette, minden bizonnyal felidézte mindazt, mit maga mögött hagyott: a kommunák legyőzését, Amerika kincseit, I. Ferenc fogságba ejtését, a wormsi gyűlést. Valószínűleg eszébe jutott Padilla, Adriano bíboros, Hernán Cortés, Pizarro, Luther és Történelemtől duzzadó uralkodásának megannyi óriása.

Milyen volt ez a hegyvidéki magányba temetkező ember? Az arra járónak megmutatják azt a csupasz és szegényes szobát, ahol meghalt; és azt is, ahol állítólag, II. Fülöp töltötte olykor-olykor éjszakáit, Cuacosban pedig egy kicsiny házacska előtt arról biztosítanak, hogy egy időben itt élt Don Juan de Austria. És mind oly nyomorúságos, ma legalábbis.

Ma a Yustéba vezető utak rosszak, meredekesek és kövesek, de milyenek lehettek régen. A hegység legjárhatatlanabb útjain cipelték V. Károly hordszékét. Jarandillában megállt és Oropesa grófjainak ma romokban heverő várában időzött mindaddig, míg Yustéban elő nem készítették szállását.

Cuacosból gyalogszerrel vágunk neki a Jarandilláig tartó hosszú útnak, mely gyötrelem a lábnak, de gyönyörűség a szemnek. Údén zöldell minden, bármerre tekintünk. Virágba borult testes gesztenyefák, és köztük szilaj patakok, minek lefelé ugráló vizét sziklák törik habbá. Derűs és szeretetre méltó természet, olyan, mint amilyennek megszoktuk itt, a spanyol mezeta belső vidékein.

Akik szerint Kasztília, León és Extremadura nem más, mint forróság- és fagygyötörte, sivár, szomorú és kopár pusztaság, ahol még fa sem nő, csak sebesen tovarobogó vonatok ablakából vetnek egy-egy futó pillantást erre a tájra. Biztosra veheted nyájas olvasóm, hogy a fennsíkok fölé magasodó hegyláncok ölén megbújó völgyek zöldje üdeségben és szépségben felülmúlja a kantábriai partvidék híres völgyeit. Közelebb állnak hozzám Kasztília és Extremadura hegyvidékei. Komolyabbak, méltóságtelegebbek, vadregényesebbek. Kevésbé szentségtelenítette még meg őket a turizmus valamint a nyaraló tömegek közönséges áhíta.

Jarandilla vidéke friss zöldben pompázó gyönyörűség.

S ez a csodálatos Vera de Plasencia megfelelő közlekedési utak hiányában elkészerítő elmaradottságban vegetál. Nem lehet kiaknázni sem gyümölcsöseinek, sem erdőségeinek, sem mindenféle szépségeinek gazdagságát. És akkor még nem beszéltünk morális és szociális elmaradottságáról!...

Az ellentéteket szinte mindig Jarandilla bírósága simítja el. A Vera lakossága télen a bor, nyáron meg az öntözővíz miatt áll haragban egymással; s minthogy errefelé az élet nem ér sokat, minden ok nélkül megszabadítják tőle az embert, ha úgy adódik. Pusztít az alkohol. Ami pedig a szexuális kapcsolatokat illeti..., ha mindent elmesélnék, amit hallottam... Ez a vidék látja el szoptatós dajkákkal, s mily fiatalokkal a környéket; gyakorta hagynak árván gyerekeket; a falvakban sok semmirekellőnek egyéb elfoglaltsága sincs, mint asszonnyá cseperedő, serdülő leányok után koslatni.

Mi mindent lehetne tenni e rengeteg rossz ellen! Mesélte nekem az egyik falu, Cuacos, tanítója, hogy a felnőttek iskolájában megmotozta a diákokat, azok meg meg sem mukkantak.

Fájdalom ezt a szép vidéket látni, amit a Jóisten ily bőségesen megáldott földdel és éggel, s az emberek mégis így elhagytak. Mindazonáltal a helyzet javul. Nem költöznek el innen a helybeliek; sőt sokan telepednek ide távoli vidékekről.

Szomorú dolog ez. Mikor az ember a föld egy olyan szegletéhez ér, amit víz és napsütés tettek zöldben pompázó tájékká, azt látja, hogy azt kisparasztok osztják egyre kisebb és kisebb darabokra egymás között, s kemény munkával préselik ki belőle mindennapi betevőjüket. Máskor meg egyetlen gazdának a földjén gyalogol mérföldeken és mérföldeken keresztül, és bármerre néz, nem lát mást, csak szuhart, hangát és kórót. Nem arról van szó, hogy azt gondolnám, azért műveletlen ez a föld, mert egyetlen kézben van, épp ellenkezőleg: azért van egy kézben, mert nincs megművelve, és nem is igen alkalmas művelésre.

Mit gondolhatott minderről, ha egyáltalán gondolt rá, V. Károly itt, Yustében?

Salamanca

*Miguel de Unamuno
Fordította: Kertész Lóránt*